

УДК 339.13:338.439.5:637.4/52 (477)

АНАЛІЗ РИНКУ М'ЯСА ПТИЦІ ТА ЯЄЦЬ В УКРАЇНІ

Кіщак І.Т., д.е.н.
м. Миколаїв

В статье исследовано состояние рынка мяса птицы и яиц в Украине, рассмотрены факторы, влияющие на увеличение экспорта продукции птицеводства.

Ключевые слова: рынок, цена, мясо птицы, производство яиц, экспорт.

The article examines the state of the market of poultry meat and eggs in Ukraine, the factors which influence on an increase in exports of poultry products are considered.

Key words: market, cost, poultry meat, eggs production, export.

Птахівництву в Україні як найбільш скоростиглій галузі тваринництва належить одне з провідних місць у забезпеченні населення такими дієтичними продуктами харчування, як яйця та м'ясо птиці. Ця галузь є однією з найбільш інтенсивних і динамічних галузей сільськогосподарського виробництва і змушує до вивчення ринку продукції птахівництва в Україні.

Ринок тваринницької продукції вивчали ряд науковців: В.Г. Борисенко, Т.Г. Вермієнко, Б. Мельник, А.М. Кандиба, П.Т. Саблук, В.М. Семена, В.І. Топіха, О.М. Шпичак, Ф.О. Ярошенко та інші. Проблема ринку продукції птахівництва на сучасному етапі є актуальною з точки зору збільшення обсягів експорту та скорочення імпорту продукції птахівництва, обов'язкового поєднання заходів щодо стимулювання експорту з відносним регулюванням імпорту при одночасному нарощуванні обсягів національного виробництва. Поліпшення економічної ситуації у галузі птахівництва, підвищення конкурентоспроможності продукції, її якості можливе лише за умов інтенсивного ведення галузі з використанням повноцінної годівлі. Розрахунки показують, що для задоволення потреб населення України у пташиному м'ясі на мінімальному рівні (16,4 кг) його необхідно виробляти 787 тис. тонн. З кожним роком попит на харчові яйця збільшується. Якщо річне споживання яєць на душу населення в 2001 р. становило 180 шт., у 2005 р. – 275 шт., то у 2009 р. споживання яєць на душу населення становить 296 шт., що на 49,5 % більше порівняно з 2001 р. Загальний попит на яйця птиці збільшується. Ситуація в Україні щодо продуктів птахівництва дещо змінилася на краще, коли в результаті реконструкції та введення в експлуатацію нових сільськогосподарських підприємств запрацювали потужні бройлерні комплекси ряду областей. У цілому ж по країні за 2008 р. (порівняно з 2001 роком) обсяги виробництва м'яса птиці зросли в 3,3 рази і становили 794 тис. т у забійній вазі. На м'ясо бройлерів припадає 86,4 % загальних обсягів м'яса птиці, що виробляється сільськогосподарськими підприємствами.

Ринок м'яса птиці в 2008 р. характеризувався зростанням пропозиції порівняно з 1996 роком. Цьому сприяло збільшення поголів'я птиці в усіх категоріях господарств, особливо в сільськогосподарських підприємствах усіх форм власності, які звітуються за оперативною звітністю.

Обсяги виробництва яєць в усіх категоріях господарств характеризуються стабільним нарощуванням темпів приросту виробництва та підвищення його в 2008 році. Так, виробництво яєць птиці в сільськогосподарських підприємствах за 2008 р. становило 14957 млн. шт., збільшившись проти рівня попереднього року на 6,9 %.

До початку реформ м'ясо птиці та яйця поставлялися до державної заготівельної системи за фіксованими заготівельними цінами. Ці ціни відрізнялися за зонами, і до них існували надбавки з розрахунку маси. Як і у свинарстві, виробники м'яса птиці та яєць отримували субсидії у вигляді фуражного зерна та змішаних кормів. Після здобуття незалежності офіційна державна заготівля обох цих видів продукції продовжувалася до 1995 року. Протягом 1992 – 1993 рр. виробники м'яса птиці та яєць отримували компенсацію за паливо та електроенергію, а також цінові надбавки з розрахунку маси. У 1994 році усі види прямої підтримки виробництва яєць було припинено. У той же час виробники м'яса птиці продовжували отримувати цінові надбавки до 1994 року, які було припинено у 1995 – 1996 рр., а потім знову відновлено у 1997 році (табл. 1). Починаючи з 1998 року, виробники м'яса птиці та яєць не отримували ніякої прямої державної підтримки, а також до цих видів продукції не застосовувалося ніякого офіційного регулювання внутрішніх цін. Державна підтримка цих секторів виражається, головним чином, у зовнішньоторговельному захисті.

Торговельне регулювання ринку м'яса птиці та яєць в Україні має такі особливості. Експорт м'яса птиці та яєць з України здійснюється без обкладання митом. Ставку імпортного мита для режиму найбільшого сприяння на м'ясо птиці було підвищено з 5 % у 1993 році до 30 %, але не менше ніж 700 єкю за тонну у 1996 році, потім до 30 %, але не менше ніж 1500 єкю за тонну у липні 1997 року. Ця ставка діє дотепер. У 2001–2003 рр. Україна обмежила імпорт курятини з США через порушення санітарних норм. Отже, з 10 листопада до 6 грудня 2001 року поставки курятини з США були призупинені, а із січня 2002 року було встановлено повну заборону на імпорт курятини зі США.

Таблиця 1

Цінові надбавки з розрахунку маси на м'ясо птиці (1992–2008 рр.)*

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	2000	2005	2008
Загальна сума надбавки всього, млн. грн	0,2	2,7	1,5	0	0	4	0	0	0	0
Загальний обсяг виробництва м'яса птиці, млн. грн	0,5	18	108	444	622	784	814	1508	1621	1819
Виручка за м'ясо птиці, поставлене державними заготівельними організаціями, млн. грн	0,2	6	19	47	42	28	48	74	196	284
Надбавки як частка виручки за м'ясо птиці, поставлене державними заготівельними організаціями, %	76	47	8	0	0	15	0	0	0	0

*Джерело ОЕСР

Ставка імпортного мита для режиму найбільшого сприяння на яйця зростала з 5 % у 1993 році до 20 %, але не менше ніж 120 єкю за тонну у листопаді 1996 року, а потім до 30 %, але не менше ніж 0,05 єкю за штуку (приблизно 867 єкю за тонну) у липні 1997 року. Ставку мита було знову змінено у грудні 1998 року, коли було залишено тільки специфічне мито за ставкою 50 єкю за тонну, яке згодом було збільшено до 0,05 євро за штуку (приблизно 867 євро за тонну) у квітні 2001 року, і вже через два місяці, у липні 2001 року, було запроваджено ставку імпортного мита для режиму найбільшого сприяння на рівні 500 євро за тонну, яка діє дотепер.

Тенденції щодо державної підтримки виробників в Україні мають такі особливості. Аналіз державної підтримки виробників м'яса птиці показує, що по цьому товару має місце ситуація чистого імпорту за досить високого рівня підтримки. Величина відносного еквіваленту підтримки виробників (ЕПВ) по м'ясу птиці знизилася з 58 % у середньому за 1986 – 1991 рр. до -32 % у 1992 році, але протягом наступних двох років вона знову досягла позитивного значення. У 1995 році знову відбулося зниження величини відносного ЕПВ з тих самих причин, які були вказані по більшості інших видів продукції, тобто внаслідок значного скорочення державної заготівлі, що означало зниження рівня державної підтримки. Крім того, у 1995 році відбулося надзвичайне збільшення обсягу імпорту курятини (майже у 18 разів), і конкуренція з боку дешевої імпортованої продукції призвела до подальшого зниження внутрішніх цін. У 1996 році рівень державної підтримки почав підвищуватися, і після значного збільшення імпортного мита у 1997 році він істотно підвищився протягом 1997 – 1998 рр., але знову знизився у 1999 році під впливом наслідків фінансової кризи. У 2000 та 2008 роках величина відносного ЕПВ знову досягла високих додатних значень, відповідно 38 та 35 %.

Як і у ситуації з м'ясом птиці, Україна є також імпортером яєць, хоча цей сектор отримує значну державну підтримку. Так, значення відносного ЕПВ щодо яєць було додатним протягом усього аналізованого періоду (за винятком 1993 року). Хоча рівень державної підтримки виробників значно знизився протягом 1990 – 2008 рр., але залишався позитивним, і у період з 1996 по 1999 рік він зрівнявся з високими показниками, які були до початку реформ, а значення відносного ЕПВ за ці роки становило у середньому 46 %. Головним чинником високого показника рівня державної підтримки був посилений зовнішньоторговельний захист, який застосовувався протягом цього періоду. За зниженням ставки

імпортного мита на яйця у 1999 р. відбулося зниження величини відносного ЕПВ до 1 % у 2000 році. Коли зовнішньоторговельний захист було знову посилено, рівень державної підтримки підвищився до 21 % у 2001 році. За 2008 р. ціна 1000 шт. яєць, проданих по всіх каналах реалізації, становила 380 грн., переробним підприємствам – 370, споживкооперації – 395, населенню в рахунок оплати праці – 368, пайовикам в рахунок орендної плати – 395 грн., проданих на ринку – 375 грн., за іншими каналами – 380 грн. Основною причиною підвищення цін на яйця птиці в 2008 р. стало значне зростання попиту та підвищення цін на зерно.

Сьогодні в Україні поки що не вирощується на інтенсивній основі м'ясо інших видів птиці (індиків, качок, гусей), яке раніше конкурувало з м'ясом курчат-бройлерів. З індиківництва в Україні взагалі немає жодного племзаводу.

Перед вітчизняними виробниками птахівницької продукції стоїть завдання планомірно нарощувати її обсяги на якісно нових засадах організації цієї галузі та шляхом інтенсивного впровадження у виробництво нових, науково обґрунтованих технологій і сучасних наукових розробок.

Отже, обсяги виробництва яєць в Україні за останні 8 років характеризуються стабільним нарощуванням темпів приросту та підвищенням його в 2008 році, що становило 14957 млн. штук.

Ситуація в Україні щодо виробництва м'яса птиці за 2001 – 2008 роки змінилась на краще. Питома маса птиці в загальних обсягах реалізованої на забій худоби та птиці з 18,2 % підвищилась до 41,6 % а в загальному продажі худоби та птиці по всіх каналах збуту за 2008 рік становила 44 % порівняно з 21 % у 2002 році. Обсяги імпорту м'яса та харчових субпродуктів птиці у 2008 році порівняно з попереднім скоротилося на 16,4 %. Поки що залишилася низька якість м'яса птиці; є недостатній контроль за просуванням на український ринок імпорту продукції.

Стан експорту дає підставу прогнозувати подальше його зростання, що дасть можливість налагодити дієвий механізм підтримки власного виробника.

Ефективність розвитку виробництва продукції неможлива без доповнення новими елементами існуючої інфраструктури. Найслабкішими ланками інфраструктури є системи оптової та оптово-роздрібною торгівлі, а також інформаційна система. Тому слід розвивати такі елементи інфраструктури, як товарна біржа, агроторгові дома. Це дасть можливість птахівничим господарствам значно збільшити виручку від реалізації продукції за рахунок підвищення цін.

Перед вітчизняними виробниками птахівницької продукції стоїть завдання планомірно нарощувати її обсяги на якісно нових засадах організації цієї галузі та шляхом інтенсивного впровадження у виробництво нових, науково обґрунтованих технологій і сучасних наукових розробок.

ЛІТЕРАТУРА

1. Борисенко В.Г., Криворучко І.М., Петров Ю.С. Інформаційна підтримка галузі птахівництва // Птахівництво: Міжвідомчий тематичний науковий збірник ІП УААН. – Вип. 53. – Харків, 2003.
2. Вермієнко Т.Г. Економічна ефективність виробництва м'яса птиці і яєць у Херсонській області // Птахівництво: Міжвідомчий тематичний науковий збірник ІП УААН. – Вип. 55. – Харків, 2004.
3. Дані сільськогосподарських підприємств, які звітуються за оперативною звітністю 1996 – 2003 рр.
4. Кандиба А.М. Зовнішньоекономічна діяльність. – К.: Аграрна наука, 2001. – 262 с.
5. Мельник Б. Основні тенденції розвитку світового м'ясного птахівництва // Економіка України. – 2004. – № 1.
6. Поточна кон'юнктура і прогноз ринків сільськогосподарської продукції та продовольства в Україні на перше півріччя 2004 року / За ред. О.М. Шпичака та А.В. Розгона. – Вип. 11. – К.: УААН ІАЕ, 2003. – 192 с.
7. Реформування та розвиток підприємств агропромислового виробництва / За ред. П.Т. Саблука. – К.: УААН ІАЕ, 2003.
8. Семена В.М. Стан і перспективи розвитку птахівництва України і кадрове забезпечення // Проблеми зоотехнічної та ветеринарної медицини: Збірник наукових праць Харківської державної зооветеринарної академії. – Вип. 10 (34). – Харків, 2002.
9. Статистичний щорічник України за 2008 рік / За ред. Осауленка О.Г. – К.: Техніка, 2009. – 556 с.
10. Топіха В.І. Формування ринку тваринницької продукції в Україні: проблеми та перспективи. – Миколаїв: МДАУ, 2004. – 221 с.
11. Фисинин В.И., Тарлатьян П.А. и др. Промышленное птицеводство. – М., 1991.
12. Шпичак О.М. Ціни, втрати і прибутки агровиробництва та інфраструктура продовольчих ринків України. – К.: УААН ІАЕ, 2000. – 582 с.